

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Engraved by A. J. Smith

THAARUP GAARD
i Jylland.

THAARUPGAARD

i Jylland.

I Viborg Amt, Kjends Herred og Thaarup Sogn ligger den gamle Hærrgaard Thaarupgaard. Landsbyen Thaarup eller Thorup maa være ældgammel, da dens Navn minder om Hedenkabet; det betyder nemlig Thors Torp eller By. Thaarupgaard har i foruds Dage tilhørt den gamle danske Wt Kaas, der allerede langt tilbage i Tiden var bosiddende i denne Egn; thi i samme Herred ligger Gaarden Staarupgaard, som allerede i det 15de Hundrebaar var i denne Wts Besiddelse.

Henimod Midten af det 16de Hundrebaar tilhørte Thaarupgaard Messer Nogens Kaas, Kammer i Viborg, der nævnes som dens Ejer 1541—42, efter hvem den maa være tilfalden hans Broder søn og Myndling, den navnkundige Niels Kaas, Danmarks Riges Raad og Kongens Kansler, der ejede den 1576. Han var en Søn af Niels Kaas til Staarupgaard, Landsdommer i Jylland, og blev født 1534, syv Maanedere efter sin Faders Død. Moderen Fru Anne Bjørn, Datter af Bjørn Andersen til Stenalt, lod ham opdrage med al Omhu; men han var istun fem Aar gammel, da han mistede denne trofaste Støtte. Nu tog hans oven nævnte Farbroder sig efter Moderens Wnske af den forlorte Dreng og sigtede ikke hendes Tilid. Efterat Niels Kaas i 9 Aar havde gaaet i Viborg Skole, kom han til Kjøbenhavn i Niels Hemmingsens Hus, og denne store lærde ytrede hyppig, at det unge Menneste vilde blive en mærkelig Mand i Fremtiden. Efter 4 Aars Ophold ved Kjøbenhavns Universitet rejste han udenlands. I Bejle gif han om Bord paa et Skib, der skulde til Lybek, men strandede paa Femern. Endelig kom han til Wittenberg, hvor han begyndte at studere Philosophie; men da han ikke sølte sig tilfredsstillt herved, lagde han sig efter Theologien under Melancthon og efter andre Videnskaber, besøgte senere Universiteterne i Frankfurte ved Oderen og Bøwen og opholdt sig derpaa i nogen Tid ved den franske og den spanske Hær, som laa i Fjendsk imod hinanden i Flandern. Efter sin Hjemkomst 1560 indtraadte han i Kancelliet og var overste

Sekretær paa ellefte Aar. Kancelliet var under Syvaarskrigen, som udbrodt 1563, delt i to Afdelinger, af hvilke den ene under den kongelige Kansler Johan Friis sædvanlig fulgte med Kongen, imedens Niels Kaas forestod den anden i Kjøbenhavn. I Aaret 1569 deltog han i Fædrunderhandlingerne med de Svenske i Ulføbel og 1570 i Stettin som Sekretær, og blev derpaa tilligemed Peder Bille sendt til Knærod for af de Svenske at modtage og til dem igjen at overlevere Fædrustraktaten. 1572 vare han, Peder Bille og Jørgen Rosenkrands atter paa et Møde med de Svenske i Bromsebro. I Aaret 1570 var den gamle Johan Friis gaaet til Hvile; hans Embede blev i omtrent 3 Aar ubejst indtil den 17de Maj 1573, da Niels Kaas paa en Hæredag i Randers blev udnævnt til Kongens Kansler. Imellem Johan Friis og ham havde der altid været et venkabeligt Forhold, og da hin laa paa sit Yverste, forlangte han, at Niels Kaas skulde forfatte hans Gravskrift. Som Kongens Kansler levede denne mange vigtige Unberhandlinger især med de slesvigiske Hærtuger og med de Svenske om Grændserne. Efter Frederik den andens Død 1588 blev han den første af de fire Regeringsraader i Christian den fjerdes Mindreaarighed, og i denne Egenkab indlagde han sig ogsaa megen Fortjeneste. Han og Christoffer Valkendorf vare villige til at lade Enkedronning Sofie tage Del med i Statsstyrelsen under Mindreaarigheden; men da de andre Rigsraader havde meget derimod, blev han af sine Embedsbrødre anmodet om at søge at overtale hende til at afstaa fra sin Waasland derpaa. Dette lykkedes ham, da han forsikrede hende, at saa længe han levede, vilde han se til, at det kongelige Hus intet Skaar skulde lide i sin Højhed. Han var Patron for Kjøbenhavns Universitet og tog sig med Omhu af denne Værestift. Selv en grundig Kjender af Historien og Statsvidenskaberne, var han en Beskytter af Videnskaberne og deres Dyrlere og stod i Brevvegling med flere af Europas

THAARUPGAARD

i Jylland.

lærdeste Mænd. Alle samtidige ere enige i at beromme hans Gudsfrygt og ædle Karakter. Han døde ugift den 28de Juni 1594. Da han maatte Dødens Nærmelse, gav han den unge Konge Underretning om vigtige Statshemmeligheder. Han mindedes det Løfte, han havde givet den afdøde Konge, med al Flid og Trofast at virke for, at Kronen skulde komme paa Sønnens Hoved; et Løfte, som nu Døden hindrede ham i at opfylde. Til Slutningen opfordrede han Kongen til at bære Kronen med Berømmelse, føre Spiret med Wiisdom og Milbhed, bære Sværdet med Retfærdighed og holde fast paa Rigsæblet med Forsigtighed.

Thaarupgaard arvede Gjerd Raas, en Son af Kanslerens Broder Erik Raas til Stovringgaard. Han var gift med Fru Ermegaard Gyldenstjerne, men indlod sig i utilsigelig Forbindelse med Fru Birgitte Rosenkrands, der var Enke efter Niels Raas til Thaarupgaard, hans Fætter, og avlede to Børn med hende, det ene for sit Giftermaal, det andet 1602. Hans Husfrue fordrede og fik 1602 Eklømsisfædem, og Sagen blev meget alvorlig, da denne Forbindelse blev betragtet som Blodskam fornædlet hans Ægteskab med Fru Birgittes afdøde Mand; Loven forbød endog Ægteskab imellem Rættfættendeborn. Gjerd Raas nægtede alt og paastod, at Fru Birgittes edelige Tilførelse var loyagtig Snak; men hans Flugt ud af Landet var et slem Vidnesbyrd imod ham. De bleve Aaret efter domte til Døde. Forgæves bønfaaldt Fru Birgitte om, at Dødsstraffen for hendes Bedkommende maatte blive forandret til Landflygtighed eller til Fængsel paa hendes Moders Gaard. Hun blev henrettet den 28de Juni 1603. Endelig efter lang Tids Forløb blev hendes Elsker greben her i Danmark 1616 og henrettet. Deresfor blev Jver Juel til Billestrup Gaardens Gjer, og denne efterlod den ved sin Død til Sonnen Tønne Juel, der var gift med Fru Anne Katrine Friis, Datter af Kongens Kansler Fr. Christian Friis til Kragerup. Han døde 1684, og hans Enke 1698. Da deres Ægteskab var barnløst, indrettede de efter fælles Overenskomst denne Ejendom til en Stiftelse for sine Paarørende; de fleste Indtægter af Gaard og Gods skulde anvendes til Understøttelse for sex trængende af deres Slægt. Bestyrelsen af denne Stiftelse skal vegeles af begge Paarørende, nemlig Juelerne med Villen og Friiserne med Skatloven; disse ere fritagne for at gjøre Regnskab, uden alene som de for Gud og deres Samvittighed kunne forsvare." Hovedgaarden var

bortforpagtet indtil Aaret 1806, da Kapitajn Erik Møller til Møllerup købte Gaard og Gods, der paa den Tid udgjorde 200 Tdr. Hartkorn, for 80,000 Rdlr. Møller bortsolgte en Del af Fæstegodset og noget af Hovedgaardens Hartkorn. Efter hans Død overtog Statsgaalddirektionen Ejendommen, som da udgjorde omtrent 28 Tdr. Hartkorn Hovedgaardstøgt og 22 Tdr. Hartk. Bøndergods, for 5600 Rdl. I Aaret 1826 købte den nuværende Gjer F. E. Bahnsøn af Statsgaalddirektionen Hovedgaarden samt det usolgte Bøndergods, 2 1/2 Td. Hartkorn, tilligemed Thaarup og Kvoles Kirker med Tiende for en Sum af 6000 Rdlr. Solv, samt imod at overtage Udreelsen af adskillige Legater, der vedblev at hule paa Ejendommen. Disse Legater, og saa udsatte af Tønne Juel og hans Frue, ere følgende: Hospitalet i Kvoles nyder aarlig Renten af 1625 Rdlr.; Sotolelereren og Kirkefangeren i Thaarup saar Renten af 1500 Rdlr., og Sotolelereren og Kirkefangeren i Kvoles Renten af 500 Rdlr. Til Sognepræsten for dette Pastorat er bestemt Renten af 1250 Rdlr., imod at han har Tilsyn med Familiebegravelsens og Kapellets Vedligeholdelse og med Hospitalet i Kvoles. Foruden ovennævnte Rente nyder dette Hospital aarlig 7 1/2 Td. Rug og nogle Jødevarer.

Fundatsen for Thaarupgaards Stiftelse, der blev oprettet ved Tønne Juels og hans Frues Testament af 1684 og Stadfæstet 21de Januar 1698, er bleven forandret ved Kammerherre, Overste Christian Frederik Juels Fundats af 1ste Novbr. 1814, Stadfæstet den 21de Martz 1815. I Folge denne sidste Bestemmelse høve 6 af de i Stiftelsens indfrevne Prostener fuld Hævning og nyde Til deling Renterne af 24,000 Rdlr., 6 Prostener nyde Renterne af 18,000 Rdlr. og 12 andre Renterne af 24,000 Rdlr., altsaa i alt af 66,000 Rdlr. Kapitalen indbehaar i Statskassen. Nu ejer Stiftelsen omtrent 115,000 Rdlr. Ingen kan indskrives i Stiftelsen uden at være af Adel eller Datter af en Mand i en af de fire første Rangklasser. De indfrevnes Antal er fassat til 36. Under 12te Martz 1847 er der oprettet to Pladser for Slægten alene, hver med Hævning af 120 Rdlr. som skal stige indtil 1ste Klasse.

Hovedgaarden Thaarupgaards nuværende Hartkorn er 28 Tdr.; alt Bøndergods er bortsolgt. Den store grundmurede Hovedbygning er opført af Kansler Niels Raas.

